

Kirjastojen itsearvioinnin työkirja

Kiuruveden kaupungin kirjasto 18.9.2026

Kirjastojen itsearviointin työkirjan on tarkoitus olla apuväline kirjastojen lakisääteiseen (kirjastolaki 1492/2016 16 §) itsearviointiin. Sen tarkoituksena on turvata kirjastolain tarkoituksen toteutumista ja tukea yleisen kirjaston toiminnan kehittämistä sekä antaa kunnalle tietoa kirjaston toiminnasta.

Työkirjaan on nostettu lainsäädännöstä nousevia tehtäviä sekä kirjastojen asiakastarpeeseen vaikuttavia tunnuslukuja. Arviointia voi käyttää apuna kehittämisen johtamisessa sekä sidosryhmäviestinnässä.

Työkirjan on laatinut Itä-Suomen kirjastojen kehittämisryhmä Kehveli.

Sisällys

Kirjastojen itsearvioinnin työkirja	1
1 Aukkaat	1
2 Strateginen johtaminen	2
3 Kuuleminen, vaikuttamismahdollisuuksien varaaminen ja osallistaminen	2
4 Yhteistyö	4
5 Kirjaston tehtävät	5
6 Henkilöstö ja johtaminen	8

1 Asukkaat

		Omia huomioita
Ikäjakauma (Tilastokeskus)	0–14-vuotiaita 13,7 %, 15–24-vuotiaita 7,7 %, 25–44-vuotiaita 19,0 %, 45–64-vuotiaita 24,8 %, 65 vuotta täyttäneitä 34,9 %	
Kielijakauma (Tilastokeskus)	99% suomenkielisiä	
Työttömiä (TEM)	10,9% (heinäkuu 2026)	
Asukasennuste/väestöennuste (Tilastokeskus)	2025 7215 asukasta, 2030 6695 asukasta, 2035 6253 asukasta, 2040 5868 asukasta	
Käyntejä/1000 as (tilastot.kirjastot.fi)	7,55	
Kirjastokorttia käyttäneiden osuus kuntalaisista (tilastot.kirjastot.fi)	33,6%	

2 Strateginen johtaminen

Kuntalaki (410/2015) 37 §

Kunnassa on oltava kuntastrategia, jossa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Kuntastrategiassa tulee ottaa huomioon kunnan tehtäviä koskeissa laeissa säädetyt palvelutavoitteet.

Kuntastrategian tulee perustua arvioon kunnan nykytilanteesta sekä tulevista toimintaympäristön muutoksista ja niiden vaikutuksista kunnan tehtävien toteuttamiseen. Kuntastrategiassa tulee määritellä myös sen toteutumisen arviointi ja seuranta.

Kunnan kuntastrategiassa on huomioitu kirjastolaissa säädetyt palvelutavoitteet. **Kyllä** ☐ **Ei** ☒
Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Kirjasto on huomioitu nykytilan arvioinnissa. **Kyllä** ☐ **Ei** ☒
Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

3 Kuuleminen, vaikuttamismahdollisuuksien varaaminen ja osallistaminen

Kuntalaki (410/2015) 22 §

Kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä.

Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti:

- 1) järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä kuntalaisraateja;**
- 2) selvittämällä asukkaiden ja kunnassa säännönmukaisesti tai pitempiaikaisesti asuvien tai oleskelevien palvelujen käyttäjien mielipiteitä ennen päätöksentekoa;**
- 3) valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin;**
- 4) järjestämällä mahdollisuuksia osallistua kunnan talouden suunnitteluun;**
- 5) suunnittelemalla ja kehittämällä palveluja yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa;**

6) tukemalla asukkaiden, järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua.

Hallintolaki (434/2003) 41 §

Jos asian ratkaisulla voi olla huomattava vaikutus muiden kuin asianosaisten elinympäristöön, työntekoon tai muihin oloihin, viranomaisen tulee varata näille henkilöille mahdollisuus saada tietoja asian käsittelyn lähtökohdista ja tavoitteista sekä lausua mielipiteensä asiasta.

Asian vireilläolosta ja vaikuttamismahdollisuuksien käyttämisestä on ilmoitettava asian merkityksen ja laajuuden kannalta sopivalla tavalla.

Asian vireilläolosta ei kuitenkaan tarvitse ilmoittaa, jos se vaarantaa ratkaisun tarkoituksen toteutumisen tai aiheuttaa muuta merkittävää haittaa taikka jos se on ilmeisen tarpeetonta.

Kirjastolaki (1492/2016) 5 §

Lain mukaan kunnan tulee kuulla asukkaitaan yleisiä kirjastoja koskevissa keskeisissä päätöksissä osana kuntalaissa säädettyä kunnan velvollisuutta huolehtia asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista.

Kunnalla on toimivat menetelmät asiakkaiden/asukkaiden kuulemiseen. **Kyllä** ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Kuulemista hyödynnetään säännöllisesti. **Kyllä** ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Kuulemisista saatuja tuloksia hyödynnetään kirjaston kehittämisessä. **Kyllä** ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Kirjasto osallistaa käyttäjiä kirjaston kehittämiseen. **Kyllä** ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

4 Yhteistyö

Kirjastolaki (1492/2016) 11 §

Yleinen kirjasto toimii ja kehittää toimintaansa yhteistyössä muiden yleisten kirjastojen, Kansalliskirjaston, Varastokirjaston, Saavutettavuuskirjasto Celian sekä muiden korkeakoulukirjastojen, oppilaitoskirjastojen ja erikoiskirjastojen kanssa.

Yleinen kirjasto voi tässä laissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi toimia yhteistyössä viranomaisten, kirjastoalan toimijoiden, päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten sekä muiden yhteisöjen kanssa.

Kouluyhteistyöstä perusopetuksen kanssa sovittu on kirjallisesti ja määritelty tavoitteet. **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Yhteistyöstä varhaiskasvatuksen kanssa on sovittu kirjallisesti ja määritelty tavoitteet. **Kyllä** ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: Kulttuurikasvatussuunnitelma tulossa syksyllä 2026

Yhteistyöstä kunnassa sijaitsevien toisen asteen oppilaitosten kanssa on sovittu kirjallisesti ja määritelty tavoitteet.

Kyllä ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Yhteistyöstä hyvinvointialueen kanssa on sovittu kirjallisesti ja määritelty tavoitteet. **Kyllä** ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Yhteistyöstä järjestöjen ja neljännen sektorin toimijoiden kanssa on sovittu kirjallisesti ja määritelty tavoitteet. **Kyllä** ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Jos kirjasto kuuluu kimppaan, kimppayhteistyöstä on sovittu kirjallisesti. **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

5 Kirjaston tehtävät

Kirjastolaki (1492/2016) 6 §

Yleisen kirjaston tehtävänä on:

1) tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin;

2) ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa;

Kuuluuko kirjasto kansalliseen eKirjastoon? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Hankkiiko kirjasto asiakkaidensa käyttöön muita e-aineistoja? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Kuinka paljon kirjasto käyttää euroja per asukas aineistohankintoihin? (tilastot.kirjastot.fi)
9,54

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Kuinka paljon kirjastoaineistosta on alle viisi vuotta vanhaa? *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Käyttääkö kirjasto monikielisen kirjaston palveluita? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Vastaako kokoelma kunnan kielijakaumaa? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Onko aineisto- ja välinehankinnoissa huomioitu lukemisesteiset? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Tekeekö kirjasto yhteistyötä Celian kanssa? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Onko kunnassa käytössä toimintatapa, jolla asiakkaat voivat esittää aineistohankintatoivomuksia? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Lanu-aineiston osuus aineistosta (tilastot.kirjastot.fi). *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Omat kommentit: 23,97%

Lanu-aineiston lainauksen osuus lainauksesta (tilastot.kirjastot.fi). *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Omat kommentit: 41,80%

Kirjastolla on riittävästi uusiutuvaa ja monipuolista aineistoa niin, että se toteuttaa yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua. **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

3) edistää lukemista ja kirjallisuutta;

4) tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon;

Onko kirjastossa tunnistettu asiakasryhmiä ja niiden tarpeita? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Onko kirjastossa suunniteltu/otettu käyttöön (erityisille) asiakasryhmille suunnattuja palvelumuotoja/työmenetelmiä?

Kyllä ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: kotipalvelu, eteiskirjastot

Onko kirjaston palveluissa huomioitu erilaiset lukutaidot (esimerkiksi medialukutaito, kuvalukutaito, numerolukutaito, digilukutaidot, kriittinen lukutaito)? **Kyllä** ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Lukemista edistävien tapahtumien määrä (tilastot.kirjastot.fi). 23

Kirjaston käyttäjäkoulutusten määrä (tilastot.kirjastot.fi). 74

5) tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan;

Onko kirjastotilassa mahdollista tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Voiko kirjastotilassa ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Voiko kirjastotilassa edistää lukemista ja kirjallisuutta? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Voiko kirjastotilassa tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon?

Kyllä ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Voiko kirjastotilassa tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Voiko kirjastotilassa edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Onko kirjastolla vapaasti käytettäviä työskentelytiloja? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Onko kirjastolla asiakkaille vuokrattavia tiloja? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Kirjaston tilat ovat helposti muunneltavia eri käyttötarkoituksiin. **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Onko kirjastolla käytössä turvallisen tilan periaatteet? **Kyllä** ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

6) edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

Yhteiskunnallista vuoropuhelua edistävien tapahtumien määrä (tilastot.kirjastot.fi). 1

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

6 Henkilöstö ja johtaminen

Kirjastolaki (1492/2016) 17 §

Yleisellä kirjastolla tulee olla riittävä määrä kirjasto- ja informaatioalan koulutusta saanutta ja muuta henkilöstöä. Asiantuntijatehtävässä toimivalta edellytetään soveltuvaa korkeakoulututkintoa, jollei tehtävän luonteesta muuta johdu.

Kunnan kirjastolaitosta johtavalta vaaditaan virkaan tai tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johtamistaito ja hyvä perehtyneisyys kirjastojen tehtäviin ja toimintaan.

Onko kirjastolla riittävästi henkilökuntaa kirjastolaissa säädettyihin tehtäviin?

Tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin. **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa. **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Edistää lukemista ja kirjallisuutta. **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon.

Kyllä ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan. **Kyllä** ☒ **Ei** ☐
Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua. **Kyllä** ☒ **Ei** ☐
Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Onko kirjaston henkilöstöllä riittävästi osaamista hoitaa kirjastolaissa säädettyjä tehtäviä?

Tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin **Kyllä** ☒ **Ei** ☐
Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa **Kyllä** ☒ **Ei** ☐
Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Edistää lukemista ja kirjallisuutta **Kyllä** ☒ **Ei** ☐
Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon **Kyllä** ☒ **Ei** ☐
Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan **Kyllä** ☒ **Ei** ☐
Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua **Kyllä** ☒ **Ei** ☐
Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Kunnan kirjastolaitosta johtaa henkilö, jolla on: (valitse oikea vaihtoehto)

- ☒ soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johtamistaito sekä hyvä perehtyneisyys kirjaston tehtäviin ja toimintaan
- ☐ soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja johtamistaito

- ☐ soveltuva ylempi korkeakoulututkinto sekä hyvä perehtyneisyys kirjaston tehtäviin ja toimintaan
- ☐ soveltuva ylempi korkeakoulututkinto
- ☐ ei mitään edellisistä

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Kunnan kirjastolaitosta johtavalla viranhaltijalla/henkilöllä on: (valitse oikea vaihtoehto)

- ☐ kirjastoalan koulutusta
- ☐ kirjastoalan työkokemusta
- ☒ sekä kirjastoalan koulutusta että kirjastoalan työkokemusta
- ☐ ei mitään edellisistä

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Kunnan kirjastolaitosta johtavalla viranhaltijalla/henkilöllä on: (valitse oikea vaihtoehto)

- ☐ johtamiskoulutusta
- ☐ johtamiskokemusta
- ☒ sekä johtamiskoulutusta että johtamiskokemusta
- ☐ ei mitään edellisistä

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Kunnan kirjastolaitosta johtavan tehtäviin kuuluu muiden toimialojen tehtäviä arviolta: (valitse oikea vaihtoehto)

- ☐ tehtäväkuvaan ei kuulu muiden toimialojen tehtäviä
- ☐ enintään 20 %
- ☐ enintään 40 %
- ☒ enintään 60 %
- ☐ enintään 80 %
- ☐ yli 80 %

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*